

‘Protocollen maken voor transport en verwerking van exoten is onmogelijk’

Eigen verantwoordelijkheid centraal in Handelingskader Invasieve Exoten

Geen protocollen, maar een handelingskader. Daar moeten terreinbeheerders het mee doen, als het gaat om de vraag hoe om te gaan met transport en verwerking van invasieve exoten. Wie in beton gegoten regels verwacht, zal teleurgesteld zijn. Maar het kader is wél een opmaat naar meer houvast en zekerheid. ‘Het is een werk in wording, een groeidocument’, stelt Janneke van der Loop, een van de opstellers, tijdens een webinar over het thema. ‘Naarmate we er meer mee werken, wordt het beter.’

Auteur: Paul van der Sneppen

Vier jaar later, in 2022, zeven jaar nadat de verordening van kracht is geworden, laat het ministerie van LNV de Nederlandse aanpak van de exotenverordening evalueren. Het evaluatie-rapport plaatst kritische kanttekeningen bij het *Nederlandse systeem*. Het zou nog *pril en fragiel* zijn. Vooral het ministerie en de provincies hebben nog een weg te gaan om tot een *robuust systeem* te komen. Er moet daarbij, volgens de rapporteurs, stevig ingezet worden op het creëren van *urgentie en gedeelde verantwoordelijkheid* bij de formeel niet verantwoordelijke, maar wel betrokken terrein beherende organisaties als gemeenten, ProRail, Rijkswaterstaat en het bedrijfsleven. Verder constateert het rapport dat alleen de waterschappen op dat moment structureel, geormerkt budget beschikbaar hebben voor de bestrijding en beheersing van invasieve exoten. Het rapport stelt ook dat zonder een *robuust systeem* nog niets gezegd kan worden over de doeltreffendheid en doelmatig-

heid van de Nederlandse aanpak. Kort gezegd: het wil in 2022 nog steeds niet vlotten met de uitvoering van de EU-exotenverordening.

Veel komt neer op eigen verantwoordelijkheid, zo blijkt uit het webinar van het Koninklijk Nederlands Waterennetwerk (KNW). En dat roept zorgen en onzekerheid op, zo blijkt uit vragen van deelnemers. Over handhaving, met name. Van der Loop probeert zorgen weg te nemen, maar zonder valse veiligheid te creëren. ‘Gedogen is lastig bij EU-wetgeving. LNV kan wel zeggen dat iets mag, maar ze is daar niet toe bevoegd. De wetgeving is er en daar hebben we ons aan te houden.’

Speelruimte

Toch lijkt er nu speelruimte te ontstaan waarbinnen de geplaagde terreinbeheerders zich voorzichtig kunnen gaan voegen naar de exotenverordening. Het nieuwe handelingskader

speelt daar een centrale rol in. 'Als jij, met het handelingskader in de hand, kunt laten zien dat je er alles aan hebt gedaan om adequaat hygienemaatregelen te nemen, dan heb je met het ministerie een heel ander handhavingsgesprek dan wanneer je bijvoorbeeld wild tekeer bent gegaan op een duizendknooplocatie en materiaal hebt vervoerd op een open aanhanger, zonder enige maatregel om te voorkomen dat je besmet snoeimateriaal onderweg verliest en verspreidt,' zegt Van der Loop daarover.

Richtlijn

En beter dan dat wordt het niet. Het handelingskader is de richtlijn en moet door alle gebruikers samen uitgebreid en verbeterd worden. Er wordt nergens zwart op wit geschreven wat mag en wat niet mag. Werk met wat we hebben en leer in de praktijk, lijkt de boodschap van de samenstellers, en ga vooral niet zitten wachten. 'De wet verandert niet. We moeten ermee aan de slag,' adviseert Van der Loop. Dat de wetgeving zo weinig handvatten biedt voor praktische uitvoering, ligt volgens haar aan de complexiteit van de problematiek. Van der Loop krijgt geregeld de vraag waarom er niet per soort protocollen worden gemaakt die stapsgewijs doorlopen kunnen worden. Dat lijkt een voor de hand liggende vraag, totdat je de variabelen onder de loep legt. 'Alles wat je in zo'n protocol of in de wet zet, roept nieuwe vragen op. Neem bijvoorbeeld Amerikaanse rivierkreeft. Als je stelt dat je ze met fuiken mag wegvangen, roept dat de vraag op welke fuiken je kunt gebruiken. Als je die vraag beantwoordt, roept het de vraag op waar je ze dan mag gebruiken. En zo kun je eeuwig door blijven gaan, want elke soort en elke specifieke locatie vraagt om een specifieke aanpak.'

De Europese soortenlijst in de EU-exotenverordening, de zogenaamde artikel 19-soorten, omvat 88 invasieve exoten. Daarvan zijn er 24 in Nederland aangetroffen. Daarnaast zijn er artikel 12-soorten die lidstaten zelf mogen toevoegen. In Nederland is dat alleen Japanse duizendknoop.

Variabelen

Maar alleen al het werken met zo'n Japanse duizendknoop kent oneindig veel variabelen. 'We

weten bijvoorbeeld van duizendknoop dat het afgraven en zeven van de grond een beproefde, effectieve methode is, met tevreden stemmende resultaten. Maar als je in een protocol vastlegt dat we duizendknoop op die manier moeten aanpakken, loop je al snel tegen complicerende variabelen aan. Wat bijvoorbeeld als er duizendknoop tussen stortsteen zit? Dan kan het hele protocol in de prullenbak en moet je alsnog iets anders bedenken. Stel je voor dat je voor alle soorten en alle omstandigheden en alle werkwijzen protocollen moet maken; dan ben je simpelweg nooit helemaal compleet.'

Generiek

Het handelingskader voor transport en verwerking geeft daarom een richting aan. Het is bedoeld als een héél veelomvattend instrument. 'Zo generiek mogelijk, eigenlijk.' Het geeft een stappenplan dat zowel in de planning op kantoor gebruikt kan worden als op de kraan, baggerboot of maaier. Het stappenplan is een beslisboom, waarin aan de hand van vragen, stap voor stap, een strategie wordt gemaakt voor de uitvoering van onderhoudswerken waarbij exoten verplaatst en/of verwerkt moeten worden. 'Het handelingskader is een livijg rapport van ruim 50 pagina's. De beslisboom is daarentegen zo gemaakt dat die ook handig is om gelamineerd in de cabine van bijvoorbeeld een kraan op te hangen.'

Conflicten

Het generieke karakter van het handelingskader laat helaas ook ruimte voor conflicten met andere wetgeving. Zo spreekt Van der Loop bijvoorbeeld van de Wet natuurbescherming. 'De exotenverordening laat bijvoorbeeld niet toe dat bagger waarin rivierkreeft voorkomt op de kant wordt gelegd. Maar nu kan het zijn dat de Wet natuurbescherming juist gebiedt om baggerslib op de kant te leggen, zodat de beschermde soorten daarin terug naar het water kunnen migreren. Bij dat soort conflicten moet je heel goed nadenken hoe je het best in de geest van de wet handelt. Desnoods raadpleeg je een specialist om te weten te komen hoe je aan alle doelstellingen tegemoet kunt komen of het beste prioriteit kunt geven aan het een of het ander.'

De EU-exotenverordening in Nederland

Op 1 januari 2015 wordt in Nederland de EU-exotenverordening van kracht. De Europese regelgeving heeft als doel om de introductie en verspreiding van invasieve soorten te minimaliseren. Vanaf dat moment moeten terreinbeheerders zich bewust zijn van de specifieke invasieve soorten in hun gebied en passende maatregelen nemen. Ze zijn wettelijk verplicht een actieve bijdrage te leveren aan het verminderen van de impact van invasieve exoten op de biodiversiteit.

De implementatie van de EU-exotenverordening is echter vanaf de introductie problematisch. Stad+Groen publiceert daar in 2017 een kritisch artikel over. Onduidelijk is waar de verantwoordelijkheden liggen en niemand kan klip en klaar vertellen wat mag en wat niet mag. Alle betrokkenen wijzen naar elkaar en zoeken naarstig naar houvast.

In 2018 wordt de verordening, in een samenwerking tussen het ministerie van LNV, provincies, waterschappen en NVWA, RVO en de Douane, vertaald naar een landelijk systeem om de regels van de verordening uit te voeren. Dat *systeem* wil vooral meer duidelijkheid scheppen in de verantwoordelijkheden voor de uitvoering van de exotenverordening.

Meer informatie over het Handelingskader Invasieve Exoten

Het rapport Handelingskader Transport en Verwerking Invasieve Exoten is te downloaden op de website van Stichting Bargerveen onder *publicaties*:

https://stichting-bargerveen.nl/wp-content/uploads/2023/06/Handelingskader-transport-en-verwerking-van-exoten_Versie3_05062023.pdf

Het KNW-webinar Handelingskader Transport en Verwerking Invasieve Exoten is te beluisteren op de KNW-website en op YouTube:

<https://www.waternetwerk.nl/wat-wedoen/webinars-events/681-cop-beheeren-onderhoud-webinar-maand>
Het Stad+Groen-artikel over de EU-exotenverordening uit 2017 is te vinden op de website van NWST Uitgeverij: <https://www.stad-en-groen.nl/upload/artikelen/sg717omertarondeu-exotenverordening.pdf>

Het wil in 2022 nog steeds niet vlotten met de uitvoering van de EU-exotenverordening

De Amerikaanse rivierkreeft is één van de bekendste plaagsoorten in Nederland.

Volgens de onderzoekster wil het ministerie graag dat terreinbeheerders, de opdrachtgevers, maar ook de opdrachtnemers, zelf verantwoordelijkheid nemen. 'Als ze dat doen, is er heus wel bewegingsruimte', aldus Van der Loop.

Ecoloog

Het handelingskader bestrijkt grofweg drie onderwerpen: de voorscan, het transport en de verwerking. De beslisboom leidt de gebruiker langs die drie thema's, voor zover van toepassing. Het eerste roept misschien wat weerstand op bij terreinbeheerders en hun uitvoerders, denkt Van der Loop. 'Ik hoor iedereen al verzuchten: alweer een extra taak. Maar eigenlijk is het vaak niet zoveel extra werk. Voor veel werkzaamheden is in het kader van de Wet natuurbescherming namelijk al een scan nodig. Dat

zit al in veel bestaande processen ingebakken. Een ecooloog moet dan bijvoorbeeld kijken of er voorzieningen nodig zijn voor vleermuizen of andere beschermde soorten. In feite hoeft je zo'n ecooloog dan alleen maar te vragen om te controleren op een paar extra soorten uit de lijsten van de exotenverordening.'

Dan zijn er het transport en de verwerking. Voor transport geldt een simpele gouden regel: transport van invasieve exoten is verboden, tenzij je met dat transport het probleem verkleint. Voor rivierkreeften en duizendknoop geldt bijvoorbeeld de bepaling dat je op één locatie met drie besmettingshaarden, onder voorwaarden, één besmette plek mag gebruiken als stortplaats. Drie besmettingshaarden worden dan teruggebracht tot één.

Vuistregels

Wie met de beslisboom in het handelingskader werkt, raakt als nel vertrouwd met de onderliggende vuistregels, zo is de gedachte. Vandaaruit kunnen uitvoerders, met de beslisboom in de hand, goed geïnformeerde afwegingen maken en beslissingen nemen.

Wanneer het om de exotenverordening gaat, rijst geregeld de vraag of de daarin gestelde doelen überhaupt haalbaar zijn. Van der Loop maakt zich daarover weinig illusies. 'In alle gevallen voor de volle honderd procent voorkomen dat invasieve exoten verspreid worden, dat is te hoog gegrepen. Het doel is vooral om steeds meer grip te krijgen op het probleem.'

De Europese soortenlijst in de EU-exotenverordening, de zogenaamde artikel 19-soorten, omvat 88 invasieve exoten

BE SOCIAL
Scan, lees & deel!